

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОРСЬКОЇ ПРАЦІ НА ТОЛЕРАНТНІСТЬ МОРЯКІВ МІЖНАРОДНИХ ЕКІПАЖІВ

Шерман М.І.

Херсонський державний університет

На підставі аналізу відомостей фахово-орієнтованих джерел та матеріалів власних досліджень проаналізовано особливості професійної діяльності та життєдіяльності моряків сучасного торговельного флоту у складі міжнародного екіпажу. З'ясовано, що основними особливостями у контексті дослідження є відносна соціальна ізоляція, інформаційний дефіцит, вимушена обмеженість безпосереднього соціального оточення, відсутність чіткого розділення виробничої та побутової сфер, неможливість організації «приватного» простору. Окреслені особливості підсилюють чинники, потенційно здатні спровокувати міжособистісні та міжгрупові конфлікти, а саме етнічні стереотипи, етноцентризм, істотну відмінність національних менталітетів, груповий фаворитизм. Запропонована дефініція толерантності моряка як складного особистісного утворення, невід'ємної складової його професійної культури, що надає можливість особі активно взаємодіяти із зовнішнім світом та професійним оточенням з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації до умов буття та праці, розвитку позитивних взаємин з собою та оточенням у проблемних і стресових ситуаціях на основі взаєморозуміння, взаємоповаги, знання етнокультурних та релігійних особливостей інших членів екіпажу, вираженості та стриманості, критичного ставлення до культурних стереотипів.

Ключові слова: морська праця, міжнародний екіпаж, толерантність, професійна культура моряка.

Постановка проблеми. Останні десятиліття розвитку людства характеризуються лавиноподібним зростанням наукових відкриттів та винаходів, небувалим сплеском розвитку технологій, що супроводжувалося гуманітарною кризою, спровокованою прозорістю кордонів та виникненням кіберпростору. Ці нові чинники середовища буття людини загострили етнічні, релігійні, економічні, культурологічні, ідеологічні проблеми між народами, окремими релігійними групами, територіальними громадами та проблемами взаємодії та спілкування між окремими особами та групами осіб, об'єднаних за певною ознакою. Як наслідок, світ стає менш стабільним та більш конфліктним, що змушує урядовців, політичних діячів, науковців, громадських, культурних та духовних лідерів шукати реальні засоби забезпечення співіснування різних людей та соціальних груп в єдиному світі.

Сучасний ринок морських перевезень має чітко окреслений міжнародний характер, він є інтернаціональним, мультикультурним та поліетнічним за своєю сутністю. Разом з тим, у суспільстві та науковій спільноті формується думка про те, що значна кількість фахівців у сучасному відкритому світі здійснюють свою професійну діяльність в умовах різних ментальностей, етичних, релігійних, традиційних, побутових звичок, уподобань, способів буття та самореалізації і професійної реалізації окремих осіб у складі професійних спільнот, колективів, етнічних утворень.

У цьому зв'язку фундаментальною умовою здійснення успішної професійної діяльності у поліетнічному, мультикультурному та багатокофесійному колективі є наявність у ньому морально-психологічного клімату, що характеризується взаєморозумінням, терпимістю, здатністю до компромісу, повагою до думок, переконань, морально-етичних установок та релігійних обмежень кожного члена колективу, превалюванням розуміння того, що функціональні обов'язки, статутні вимоги, умови контракту та інші документи, що регламентують взаємовідносини у вироб-

ничому колективі та між окремими його членами та працедавцем є єдиними для всіх незалежно від національності, кольору шкіри або релігійних переконань. Таким чином, запорукою успішного функціонування виробничих поліетнічних структур, колективів, професійних спільнот є розуміння того, що «інше» не означає «гірше», а особистісна відмінність не звужує, а розширює та доповнює міжособистісний простір життєдіяльності, професійної діяльності та особистісного розвитку.

Відсутність такого розуміння провокує міжособистісні та міжгрупові конфлікти, неприйняття колективом окремих осіб або груп, ігнорування їхніх ініціатив, нехтування вимогами та загальними правилами, що озвучуються або в інший спосіб доносяться до інших членів професійної спільноти. Подібні конфлікти можуть відбуватися у відкритій або латентній формі, вони є джерелом нехтування виробничими вимогами, професійними обов'язками, систематичних порушень дисципліни та законності, нестатутних відносин у колективі, у крайніх випадках – кримінальних злочинів, спрямованих проти осіб, які чимось відрізняються від інших членів професійної спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У фаховій літературі, сучасних монографічних та дисертаційних дослідженнях достатньо уваги приділяється феномену толерантності. Дослідники цього явища вкладають різний зміст у розуміння дефініції «толерантність». Так, точка зору експертів ЮНЕСКО, зафіксована у «Декларації принципів толерантності», свідчить про те, що толерантність – це обов'язок сприяти утвердженню прав людини, плюралізму (у тому числі культурного плюралізму), демократії та правопорядку. Інакше кажучи, толерантність забезпечує відмову від догматизму і абсолютизму, утвердження норм, закріплених у міжнародно-правових актах у галузі прав людини [6, с. 177].

Російська дослідниця А.А. Погодіна [16, с. 5] вважає, що толерантність є активною позицією, сформованою на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини, і толерантність не є

виправданням утискам або посяганню на ці основні цінності. Толерантність розуміється як спосіб співіснування людей, груп людей та держав.

Досліджуючи толерантність як філософсько-соціологічна проблему, Ю.І. Іщенко наводить тлумачення цього терміну у мовах різних народів [12, с. 45]. Автор зазначає, що загальний зміст поняття толерантності для різних етносів та мов є похідним від від їхнього історичного досвіду. Так, в англійській мові толерантність – «готовність і здатність без протесту сприймати особистість чи річ», у французькій – «повагу свободи іншого, його спосіб мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів». У китайській мові бути толерантним значить «дозволяти, виявляти великодушність по відношенню до інших». В арабській толерантність – «прощення, полегкість, м'якість, поблажливість, жаль, прихильність, терпіння... налаштованість по відношенню до інших», у перській – «терпіння, терпимість, витривалість, готовність до примирення». В українській мові існують два слова з подібним значенням – толерантність і терпимість. Термін «толорантність» звичайно використовується в медицині й у гуманітарних науках, означаючи «відсутність чи ослаблення реагування на певний несприятливий чинник у результаті зниження чутливості до його впливу» [12, с. 45].

Науковці, що досліджували феномен толорантності, не могли залишити осторонь суспільно-політичні та психолого-педагогічні аспекти цього явища. Дослідники Г.У. Солдатова [20; 19] та М.Б. Хомяков [24; 25; 26], Е. Фромм та Р. Хірау [23, с. 159] досліджували соціально-політичний контекст толорантності. Загальним висновком, відображеним у наведених вище працях, є розуміння толорантності як поваги до свободи іншої людини, її поглядів, думок, поведінки, у поведінковому аспекті толорантність трактується як милостивість, делікатність, прихильність до іншого.

У психолого-педагогічному аспекті толорантність декларується як готовність прийняти інших такими, якими вони є, і взаємодіяти з ними на засадах згоди і порозуміння [2; 8; 9; 17; 19; 22] завдяки зниженню в особи сенситивності до фактів взаємодії, що пов'язане з особливостями комунікації, темпераменту, умов праці та мешкання, із захистом від фрустрації, з комплексом імперативних настанов щодо прояву великодушності стосовно іншого.

На нашу думку, найбільш придатним для використання у нашому дослідженні є схожі означення толорантності, наведені у працях Т. Бакка [19, с. 30] та Г. Кустової [14]. Автори розуміють толорантність як інтегральну характеристику індивіда, що визначають його здатність в проблемних і кризових ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації, недопущення конфронтації і розвитку позитивних взаємин з собою і з навколишнім світом.

Як наслідок, формування толорантності повинно забезпечити психологічну стійкість, емоційну та етичну зрілість особи, яка перебуває у поліетнічному та мультикультурному середовищі. Таким чином, толорантність є особистісним утворенням, що надає можливість особі активно взаємодіяти із зовнішнім світом з метою віднов-

лення своєї нервово-психічної рівноваги, успішно адаптуватися до умов буття та праці, розвивати позитивні взаємини з собою та оточенням у проблемних і стресових ситуаціях.

У цьому зв'язку виникає зацікавленість фахівців у галузі професійної підготовки моряків до проблеми забезпечення толорантності у процесі функціонування багатонаціональних екіпажів торговельного флоту. З метою обґрунтування дефініції «толорантність моряка торговельного флоту» доцільно проаналізувати умови праці моряка та чинники впливу умов праці на особистість.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Специфіці професійної підготовки та професійної діяльності моряків у сучасних умовах стосовно тематики нашого дослідження присвячена низка наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Питання формування професійної компетентності, алгоритмічної культури майбутніх судноводіїв висвітлювались у працях І.В. Сокола [18], С.А. Волошинова [4, с. 105], комунікативні аспекти професійної іншомовної підготовки частково відображені у працях Чернікової та Шермана [29, с. 484], проблематика формування інформаційної культури та проблеми визначення професійної ідентичності майбутніх судноводіїв представлені у працях Безбаха та Шермана [27; 28]. Жиртуева Н. С. розглядала етико-релігійну толорантність у контексті забезпечення життєдіяльності судна [7]. Разом з тим, нами не виявлено у психолого-педагогічних фахових джерелах системних досліджень, присвячених дефінітивному аналізу толорантності як особистісного утворення та елемента професійної культури майбутніх моряків.

Саме наявність проблем міжособистісної та міжгрупової комунікації в поліетнічних екіпажах морських суден торговельного флоту, у складі яких перебувають громадяни України, та відсутність достатнього наукового обґрунтування шляхів подолання цих суперечностей у процесі професійної підготовки майбутніх моряків в українських морських ВНЗ актуалізують тематику нашого дослідження.

Метою нашої статті є аналіз підходів до визначення толорантності майбутнього моряка як особистісного утворення та складової його професійної культури. Для досягнення сформульованої мети нами повинні бути вирішені наступні завдання:

- проаналізувати змістове наповнення терміну «толорантність» у фахових наукових джерелах;
- дослідити умови здійснення професійної діяльності моряків у складі поліетнічного та мультиконфесіонального екіпажу;
- з'ясувати місце толорантності як особистісного утворення моряка у структурі його професійної культури.

Виклад основного матеріалу. У низці психолого-педагогічних джерел наведені різні аспекти умов професійної діяльності моряків та характеристики перебігу професійної діяльності протягом рейсу.

У працях фахівців соціально-психологічного напрямку [3; 10; 13] сформувалося бачення морської праці як неперервного процесу, що поєднує не тільки професійну діяльність, але й життєдіяльність людини в рамках автономної техніч-

ної системи – судна, та у постійному протягом рейсу колективі – екіпажі судна. Істотною відмінністю від здійснення професійної діяльності на будь-якому іншому виробничому об'єкті, крім космічних кораблів, є те, що людина перебуває на ньому цілодобово, залишаючись там і після закінчення робочого дня (зміни).

Отже, адаптація морських фахівців до умов здійснення професійної діяльності у складі екіпажу виявляється істотно складнішою у порівнянні з представниками інших професій, що зумовлено як впливом технологічної системи судна та зовнішнього середовища, так і суміщенням професійної діяльності та життєдіяльності в єдиних просторово-часових умовах [21, с. 211].

Особливості умов морської праці в основному визначають наступні чинники:

- авторитарний, заснований на статутних вимогах стиль керівництва екіпажем з метою забезпечення безумовного та ефективного виконання функціональних обов'язків всіма його членами, формування згуртованості та спрацьованості, особливо в екстремальних технологічних, кліматичних, військових та інших обставинах;

- відносна соціальна ізоляція, що є результатом відриву від звичного берегового середовища та тривалого перебування в обмеженому просторі судна у складі постійного колективу і наслідком якої є втрата емоційних зв'язків родинного характеру та притаманних найближчому оточенню, звуження соціальних ролей особи та витіснення їх статутною необхідністю;

- інформаційний дефіцит, незадоволена потреба у нових враженнях, відсутність яскравих значимих подій, як наслідок – стан нудьги, постійної невдоволеності, дратівливості, монотонії;

- вимушена обмеженість безпосереднього соціального оточення, виникнення відчуття надмірної комунікації, як наслідок – небажання спілкуватися, або деформоване спілкування через необхідність дотримання статутних вимог, що провокує напруженість в екіпажі та підвищує імовірність конфліктів;

- відсутність чіткого розділення виробничої та побутової сфер, безпосередня просторова близькість місць здійснення професійної діяльності, відпочинку та проведення вільного часу у практично фіксованому колі одних і тих же осіб, як наслідок – неможливість організації «приватного» простору, занурення моряка у стан стійкого психологічного дискомфарту.

Таким чином, на підставі розгляду основних особливостей умов морської праці та дії похідних від них чинників на особистість моряка, обґрунтованим є припущення щодо зростання протягом рейсу нервово-психічної напруги, емоційної втоми, дратівливості, зниження особистісного контролю стану морських фахівців.

Отже, умови морської праці об'єктивно сприяють погіршенню морально-психологічного клімату у колективі, провокують загострення міжособистісних відносин між членами екіпажу та підвищують імовірність виникнення міжособистісних та міжгрупових конфліктів. Подібна точка зору на ситуацію у екіпажах морських суден під час рейсів знайшла своє відображення у працях дослідників психології конфліктів Н.В. Гришиної [5, с. 319] та В.Н. Мясичева [15, с. 44].

Особливе місце у процесі дослідження толерантності як складової професійної культури моряка займають визначення та характеристика джерел потенційних конфліктів між членами екіпажу, що належать до різних культур, етносів, конфесій. Доповнюючи відомості, наведені у праці російської дослідниці О.А. Істоміної [11, с. 26] на підставі узагальнення нею матеріалів плавальної практики та результатів професійної діяльності випускників морських ВНЗ у складі багатонаціональних екіпажів власними результатами, одержаними у процесі дослідження становлення професійної ідентичності майбутніх судноводіїв [28, с. 202], з'ясовано, що основними джерелами конфліктів у міжнародних екіпажах є:

- етнічні стереотипи, тобто, упереджене негативне ставлення щодо людей певної національності, і етноцентризми;

- істотна відмінність національних менталітетів, зумовлена релігійними або культурними відмінностями, що вивляються у недбалому ставленні до національної кухні, зокрема – «священним» тваринам, способам готування їжі, етикету, до роботи, у тому числі – до оцінювання й оплати праці, до обов'язків конкретних фахівців, до посадових повноважень командного складу, до традицій, звичаїв, ритуалів, особистої гігієни, «морських» прикмет, прислів'їв та приказок;

- груповий фаворитизм, коли неформальні групи будуються з людей однієї національності, потім ці відносини переносяться на сферу професійної діяльності, руйнуючи ієрархію та статутний порядок взаємовідношень в екіпажі, що призводить до порушень в роботі та сприяє виникненню нестатутних відношень та відвертих конфліктів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, узагальнюючи наведене вище науковою спільнотою бачення проблеми формування толерантності як філософської, морально-етичної і соціальної проблеми та враховуючи специфічні особливості морської праці і характеристику джерел потенціальних конфліктів у міжнародних екіпажах торговельних суден морського флоту, ми можемо сформулювати наступні **висновки**:

- толерантність є однією з умов забезпечення безпеки життєдіяльності судна, багатонаціонального екіпажу та вантажу;

- відсутність толерантності у професійній спільноті, якою є міжнародний екіпаж, провокує конфлікти на національному, релігійному, політичному ґрунті, тобто, формується її зворотний бік – інтолерантність, що є джерелом нестатутних стосунків, адміністративних правопорушень, порушень дисципліни, режиму несення вахти тощо, що є безпосередньою загрозою для безпеки судна, екіпажу, вантажу, портових споруд та персоналу портів;

- толерантність моряка є складним особистісним утворенням, невід'ємною складовою його професійної культури, що надає можливість особі активно взаємодіяти із зовнішнім світом та професійним оточенням з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації до умов буття та праці, розвитку позитивних взаємин з собою та оточенням у проблемних і стресових ситуаціях на основі взаєморозуміння, взаємоповаги, знанні етно-культурних та релігійних особливостей інших членів екіпажу, ви-

важеності та стриманості, критичного ставлення до культурних стереотипів.

На нашу думку, окремого дослідження вимагають питання уточнення структури толерантності моряка, методики та технології її форму-

вання в умовах морського ВНЗ, співвідношення толерантності та інших складових професійної культури моряка, визначення меж толерантності у контексті збереження національної та професійної ідентичності українських моряків.

Список літератури:

1. Бакка Т. Подолання негативних проявів стереотипного мислення та формування толерантності як основи співжиття в полікультурному суспільстві / Т. Бакка // Історія в школах України. – 2010. – № 4. – С. 29–33.
2. Братченко С. Л. Межличностный диалог и его основные атрибуты / С. Л. Братченко // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М., 1997. – С. 201–222.
3. Вересоцкий Э. С., Парохин В. Н. Труд и отдых плавоставы: человеческий фактор в экипаже // Э. С. Вересоцкий, В. Н. Парохин. – М.: Транспорт, 1986. – 215 с.
4. Волошинов С. А. Алгоритмічна підготовка судноводіїв в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища / С. А. Волошинов // Інформаційні технології в освіті. – 2010. – № 8. – С. 103–108.
5. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 544 с.
6. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. – 1999. – № 3–4. – С. 177.
7. Жиртуева Н. С. Этико-религиозная толерантность как условие безопасности жизнедеятельности судна / Н. С. Жиртуева // Водный транспорт. – 2012. – Вып. 1. – С. 49–53. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2012_1_12
8. Знобей О. В. Визначення компонентів, критеріїв та рівнів сформованості толерантності майбутніх соціальних педагогів [Текст] / О. В. Знобей // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Сумський пед. ун-т ім. А. С. Макаренка; [ред. кол.: А. А. Сбруєва, Б. В. Год, О. В. Єременко та ін.]. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – № 6/7 (16/17). – С. 330–339.
9. Знобей О. В. Формування толерантності майбутніх соціальних педагогів у процесі практичної підготовки [Текст] / О. В. Знобей // Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, 20–21 квітня 2011 р., м. Суми / М-во освіти, науки, молоді та спорту України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОНМС України; [ред. кол.: А. А. Сбруєва, О. Ю. Щербина-Яковлева, В. А. Косяк та ін.]. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – С. 209–210.
10. Истомина О. А., Орлова М. Ю. Морские экипажи: опыт социально-психологического изучения / Морской Государственный университет им. адм. Г. И. Невельского / кафедра «Психофизиологии и психологии труда в особых условиях» / О. А. Истомина, М. Ю. Орлова. – Владивосток, 2005. – 142 с.
11. Истомина О. А. Методические указания к разделу «Психология группы» курса «Профессиональная психология моряка» / Федеральное агентство морского и речного транспорта / Морской Государственный университет им. адм. Г. И. Невельского / кафедра «Психофизиологии и психологии труда в особых условиях» / О. А. Истомина. – Владивосток, 2006. – 83 с.
12. Іщенко Ю. І. Толерантність як філософсько-соціологічна проблема // Філософська і соціологічна думка. – 1990. – № 4. – С. 45.
13. Криворучко П. П. Психологічне забезпечення професійної діяльності корабельних спеціалістів у тривалому плаванні. Дис. канд. психол. наук.: 20.02.02. – Київ: КВГІ, 2006. – 263 с.
14. Кустова Г. Феномен толерантності і механізми формування толерантності в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Г. Кустова // Сайт «Исток души». – Режим доступа: http://istok.ucoz.ua/publ/fenomen_tolerantnosti_i_mekhanizmi_formuvannja_to_lerantnosti_v_umovakh_globalizacii_kustova_ganna/1-1-0-3
15. Мясичев В. Н. Психология отношений. – М.: Московский психолого-социальный институт // В. Н. Мясичев. – Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 1995. – 356 с.
16. Погодина А. А. Толерантность: термин, смысл, позиция, программа // История: прил. к газ. «Первое сентября». 2002. Март (№ 11). – С. 4–7.
17. Рожков М. И. Воспитание толерантности у школьников: [Учебно-методическое пособие] / М. И. Рожков, Л. В. Байбородова, М. А. Ковальчук. – Ярославль: Академия развития, 2003. – 192 с.
18. Сокол І. В. Формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін [Текст]: автореферат. ... канд. пед. наук, спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / І. В. Сокол. – Херсон: МОН, молоді та спорту Укр. Херсонський держ. ун-т, 2011. – 20 с.
19. Солдатова Г. У. Жить в мире с собой и другими: Тренинг толерантности для подростков / Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова, О. Д. Шарова. – М.: Генезис, 2000. – 112 с.
20. Солдатова Г. У. Практическая психология толерантности (электронный ресурс). – <http://www.tolz.ru/library/?de=0&id=425>
21. Страхов А. П. Адаптация моряков в длительных океанических плаваниях / А. П. Страхов. – М.: Медицина, 2006. – 380 с.
22. Тодорцева Ю. В. Формування толерантності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Юлія Вікторівна Тодорцева. – Одеса, 2004. – 276 с.
23. Фромм Э., Хирау Р. Предисловие к антологии «Природа и человек» // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. – М.: Прогресс, 1990. – С. 146–168.
24. Хомяков М. Б. Мультикультурализм и толерантность: «за» или «против» разнообразия // Толерантность как фактор противодействия ксенофобии: управление рисками ксенофобии в обществе риска. Коллективная монография. – М., 2011. – С. 52–73.
25. Хомяков М. Б. Толерантность и ее границы: размышления по поводу современной англо-американской теории // Философские и лингво-культурологические проблемы толерантности. Коллективная монография. – М.: Олма-Пресс, 2005. – С. 15–28.
26. Хомяков М. Б. Толерантность: парадоксальная ценность // Журнал социологии и социальной антропологии. 2003. – Т. VI. № 4. – С. 98–112.
27. Шерман М. І., Безбах О. М. Інформаційна культура майбутніх інженерів-судноводіїв як психолого-педагогічний феномен / Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології / Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – Вип. 1 (10). – Херсон, 2014. – С. 190–193

28. Шерман М. І., Безбах О. М. Професійна ідентичність як чинник формування інформаційної культури майбутніх судноводіїв / Науковий журнал «Молодий вчений»: № 12 (15) грудень, 2014. – Частина II. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 199-203.
29. Шерман М. І., Чернікова В. О. Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх судноводіїв засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології / Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – Вип. 1 (9). – Херсон, 2013. – С. 482-487.

Шерман М.І.

Херсонський державний університет

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ОСОБЕННОСТЕЙ МОРСКОГО ТРУДА НА ТОЛЕРАНТНОСТЬ МОРЯКОВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКИПАЖЕЙ

Аннотация

На основании анализа сведений профессионально ориентированных источников и материалов собственных исследований проанализированы особенности профессиональной деятельности и жизнедеятельности моряков современного торгового флота в составе международного экипажа. Установлено, что основными особенностями в контексте исследования являются относительная социальная изоляция, информационный дефицит, вынужденная ограниченность непосредственного социального окружения, отсутствие четкого разделения производственной и бытовой сфер, невозможность организации «личного» пространства. Очерченные особенности усиливают факторы, потенциально способные спровоцировать межличностные и межгрупповые конфликты, а именно этнические стереотипы, этноцентризм, существенное отличие национального менталитета, групповой фаворитизм. Предложена дефиниция толерантности моряка как сложного личностного образования, неотъемлемой составляющей его профессиональной культуры, которая предоставляет личности активно взаимодействовать с внешним миром и профессиональным окружением с целью возобновления своего нервно-психического равновесия, успешной адаптации, к условиям бытия и труда, развития позитивных взаимоотношений с собой и окружением в проблемных и стрессовых ситуациях на основе взаимопонимания, взаимоуважения, знания этно-культурных и религиозных особенностей других членов экипажа, взвешенности и сдержанности, критического отношения к культурным стереотипам.

Ключевые слова: морской труд, международный экипаж, толерантность, профессиональная культура моряка.

Sherman M.I.

Kherson State University

STUDY OF MARITIME SAFETY FEATURES FOR TOLERANCE INTERNATIONAL CREW SAILORS

Summary

Based on the analysis of professionally oriented information sources and materials of own research analyzes the features of professional activity and life of the modern sailor of the merchant Navy as part of an international crew. It is established that the main features in the context of the study are the relative social isolation, information deficit, forced the limitations of the immediate social environment, absence of clear division of industrial and domestic spheres, the inability of the organization «personal» space. Outlined features increase the factors that have the potential to provoke interpersonal and intergroup conflict, namely ethnic stereotypes, ethnocentrism, the significant difference of national mentality, group favoritism. The proposed definition of tolerance of a sailor as a complex personal education, an integral component of his professional culture that allows the individual to interact with the outside world and professional environment with the purpose to restore his mental equilibrium, successful adaptation to the conditions of existence and labour, the development of positive relationships with themselves and the environment in problematic and stressful situations on the basis of mutual understanding, respect, knowledge of ethno-cultural and religious characteristics of other members of the crew, balance and restraint, a critical attitude to cultural stereotypes.

Keywords: marine work, an international crew, tolerance, professional culture of a sailor.